

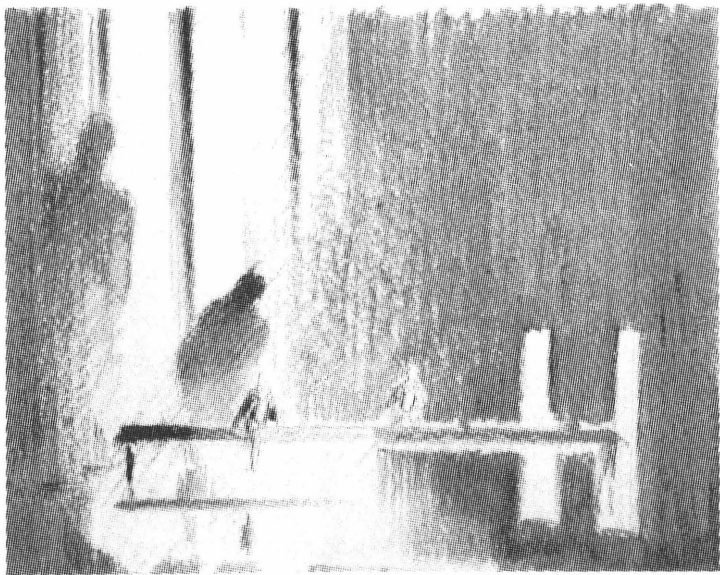
## “DER PRINZ VON HOMBURG” ALS MUZIKAAL DROOMSPEL

Het behoort tot de politiek van de Vlaamse Opera om ten minste één maal per seizoen een hedendaags werk te programmeren. Na de prachtige produktie van *Billy Budd* vorig jaar, werd thans met *Der Prinz von Homburg* van Hans Werner Henze een erg interessante keuze gemaakt. Deze opera, waarvoor Ingeborg Bachmann het libretto schreef, is gebaseerd op het bekende stuk van Heinrich von Kleist uit het begin van de 19e eeuw. De creatie had plaats in Hamburg in 1960. Henze zorgde in 1991 voor een nieuwe versie die in München gespeeld werd. De Vlaamse Opera bracht deze herziene versie in een co-produktie met de Bayerische Staatsoper en de Oper Zürich. In de regie van Nikolaus Lehnhoff werd het een voortreffelijke produktie die een krachtige, visuele en muzikale synthetiserende interpretatie bood van *Der Prinz von Homburg*.

Kleists stuk blijft een intrigerend drama waarin de titelheld, tegen de instructies in, een aanval uitvoert tegen het Zweedse leger en aldus bijdraagt tot de overwinning in de slag van Fehrbellin. Daarvoor wordt hij ter dood veroordeeld. De keurvorst wil de prins pas genade verlenen indien hij zelf verklaart dat zijn veroordeling niet rechtvaardig is. De aansporing van zijn geliefde om op de wens van de keurvorst in te gaan ten spijt, besluit de prins het doodsvonnis te aanvaarden. Kleist tekent hier dus een typisch romantische held: een getormenteerd man die zichzelf moet beoordelen. De prins is een visionaire figuur, wiens dromen sleutelscènes zijn die een diepere waarheid bevatten dan de schijnbare realiteit. Het stuk evenals de opera begint en eindigt met een somnambulistische scène. Tussen die twee momenten evolueert de prins na een pijnlijke innerlijke strijd met de doodsgedachte, naar een serene aanvaarding van zijn lot tot meerdere eer van zijn land en de idee van de wet.

Indien Kleist zijn stuk o.m. als een verheerlijking van Pruisen bedoelde, dan stond zijn beeld van een ideale staat wellicht zo ver af van de werkelijkheid dat het drama geen genade vond en lang verboden bleef in Berlijn.

Terwijl in het oorspronkelijke stuk de discussie over de weigering van een bevel veel aandacht krijgt, ligt de klemtoon in de opera duidelijk op de evolutie en het lot van de prins zelf. Meer nog dan bij Kleist wordt het geheel een muzikaal droomspel dat de realiteit overstijgt. Nikolaus Lehnhoff en Wolfgang Willaschek wijzen nog op een betekenisvolle ingreep in de opera. Terwijl bij Kleist de keurvorst zich ten opzichte van zijn officieren verantwoordt door te zeggen dat de prins zelf hen zal uiteenzetten wat krijgstuicht en orde betekenen, zingt hij in de opera over vrijheid en waardigheid: de militaire principes zijn bewust vervangen door etische principes (*Der Prinz von Homburg*, Programmaboek van *De Vlaamse Opera*, Antwerpen, 1995, p. 46).



*Decorontwerptekeningen van Gottfried Pilz voor „Der Prinz von Homburg”  
(Uit: Programmaboek van De Vlaamse Opera, 1995, p. 7)*

Het libretto van Ingeborg Bachmann stuurt duidelijk aan op meer compactheid en een grotere concentratie van het drama rond de figuur van Prins Friedrich. Een aantal nevenfiguren werden geschrapt. Een belangrijke toevoeging is de scène waarin de prins zijn open graf ziet. Bij Kleist vertelt hij aan de keurvorstin dat hij op weg naar haar "bij 't fakkellicht het graf geopend" heeft gezien. Deze visualisering is volkomen gerechtvaardigd in de opera omdat zij het visionaire en het meditatieve karakter van de prins nog versterkt.

Hans Werner Henze zelf localiseert de actualiteitswaarde van het stuk en zijn opera vooral in "de spanning tussen het Zijn van het individu en het staatsbelang, de problemen rond de overtreding van wet en orde, de angst van een mens voor het geweld van de heersende macht, de moed om zich tegen deze macht te verzetten", waarbij nog meer abstractie gemaakt wordt van het Pruisische element (Programmaboek, p. 15). Voor de muziek koos Henze een orkestbezetting "die zich vanuit de kleinste, uiterst transparante figuraties tot grote dynamische breedten en hoogten weet te ontwikkelen." De toon leunt vaak dicht aan bij de kamermuziek. Elke scène krijgt een eigen muzikale vorm "waarbij soms oude technieken (zoals passacaglia, fuga, rondo) getransponeerd worden naar onze hedendaagse mogelijkheden" (Programmaboek p. 17).

De productie in de Vlaamse Opera, geregisseerd door Nikolaus Lehnhoff viel op door haar bijzonder gestileerde ensclering, waarin blauw de dominerende kleur was. De toeschouwers zagen een gesloten blauw halfroond waarin achteraan een hele reeks smalle deuren zaten. De blauwe muren die het toneel omgaven suggereerden een plaats van de droom en het verlangen, een wereld die de reële, tastbare wereld transcendeerde. Het licht werd daarbij zeer creatief aangewend om ook in de realistische scènes de droomwereld van de prins weer te geven.

Dit eenheidsdecor was een zeer geschikt beeld om theatraal vorm te geven aan de paradox dat de gevangenis de plaats is die voor de prins leidt naar de ultieme vrijheid, maar dan de vrijheid van de geest. De gesloten ruimte had door de blauwe kleur ook een zekere weidsheid. De vele deuren die in het tweede bedrijf plots dichtklapten, maakten van de ruimte die uitzicht gaf op visioenen, plots een cel.

In de kostumering werd vooral wit en zwart aangewend. In de openingsscène – de droomsequens van de prins – zowel als in de slotscène waarin de prins meent zijn dood en de onsterfelijkheid tegemoet te gaan, was iedereen in het wit. Hier werd een prachtige visuele parallellie gecreëerd die ook in Kleists stuk reeds aanwezig is. De keurvorst herhaalt voor de dromende prins immers nog eens zijn spelletje.

Het karig gebruik van eenvoudige zetstukken droeg bij tot de synthetiserende, poëtische interpretatie. Een drietal tafels konden op verschillende manieren, zelfs omgekeerd, geplaatst worden om diverse locaties te suggereren.

Bleef de voorstelling in haar geheel ietwat koel en abstract, dan moet toch vermeld worden dat zij vooral na het eerste bedrijf meer doorvoelde, dramatische kracht kreeg. De vertolking van de prins door François Leroux, die vooral zeer overtuigend de doodsangst van de jonge man wist uit te drukken, was daar beslist niet vreemd aan.

Jozef DE VOS

*Der Prinz von Homburg* van Hans Werner Henze, naar het toneelstuk van Heinrich von Kleist, voor de opera bewerkt door Ingeborg Bachmann, door De Vlaamse Opera, in co-productie met Bayerische Staatsoper en Oper Zürich. Première te Antwerpen: 11 maart 1995; te Gent: 23 maart 1995. Muzikale leiding: Bernhard Kontarsky; regie: Nikolaus Lehnhoff; decor en kostuums: Gottfried Pilz.